CONSTANTIN ŞĂINEANU
Profesor de Liceu.

TUDOR VLADIMIRESCU
ŞI
OPERA SA

Erou al unor vremi de slavă,
Ce mici suntem, ce mare eşti!
Cu-a tale fapte vitejeşti
Din suflete ne risipeşti
A scepticismului otravă.

ST. O. IOSIF: „*La Tudor Vladimirescu.*“

EDIŢIUNEA a III-a
Cu portretul eroului.

BUCUREŞTI
1906
Depozitul la librăriile Socec şi Alkalay.

CONSTANTIN ŞĂINEANU
Profesor de Liceu.

TUDOR VLADIMIRESCU

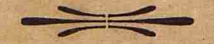
ŞI

OPERA SA

Erou al unor vremi de slavă,
Ce mici suntem, ce mare eşti !
Cu-a tale fapte vitejeşti
Din suflete ne risipeşti
A scepticismului otravă.

ST. O. IOSIF: „*La Tudor Vladimirescu*".

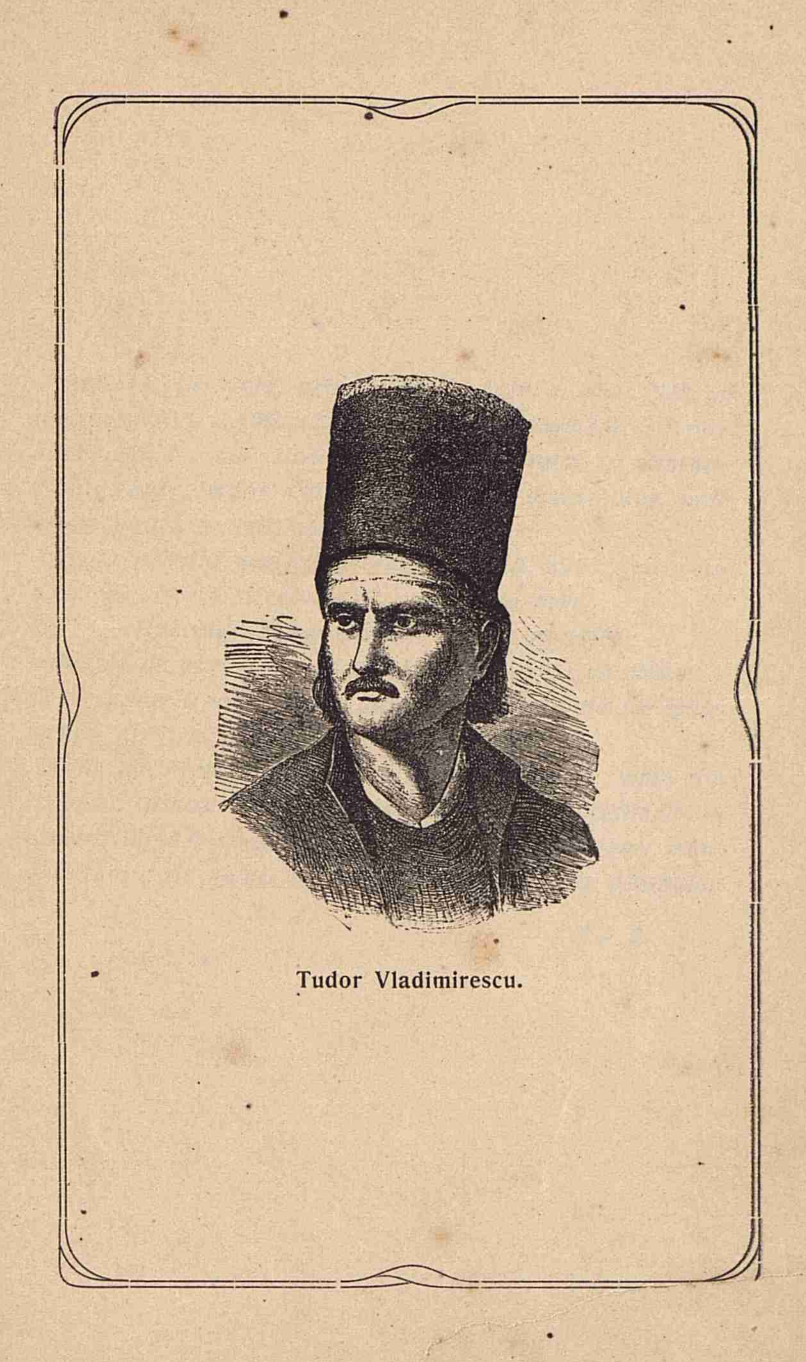
EDIŢIUNEA a III-a
Cu portretul eroului.

BUCUREŞTI
1906
Depozitul la librăriile Socec şi Alkalay.

Stabilimentul Industrial de Arte Grafice
RALIAN şi IGNAT SAMITCA, Craiova.

61,805.

Tudor Vladimirescu.

Această conferinţă, apărută întâia oară în anul 1896 in revista şcolară **„Amicul Tinerimii“** *din Târgu-Jiu, şi reprodusă apoi în anul 1899 în* **„Raportul anual al Gimnaziului real „Tudor Vladimirescu“** *din acelaş oraş, vede astăzi pentru a treia oară lumina zilei.*

Dedic această modestă lucrare juvenilă, care a fost o expansiune sinceră şi entuziastă a sufletului meu,

tinerelor generaţii din liceele noastre

imbibate de otrava scepticismului, cu dorinţa ca citirea ei să contribue a mai înălţa, întru câtva, în inima lor sentimentul de ideal şi de împlinire a datoriei.

Cine nu urmăreşte un ideal în viaţă şi nu luptă din răsputeri pentru realizarea lui, cine nu este călăuzit în această luptă de conştiinţa datoriei, este asemenea unei scânduri târâtă de valuri şi pierdută în imensitatea oceanului.

C. Ş.

Decembrie 1905.

Onorat Auditor,

Una din paginile cele mai negre din istoria neamului românesc este fără îndoială epoca fanariotă. Nici odată, poate, Românul n'a fost mai asuprit şi nici odată simţimântul său naţional n'a fost mai înăbuşit ca de-alungul tristei nopţi de o sută de ani, în care îl adâncise coborâtorii Fanarului.

Pentru prima oară se înfăţişa Europei dureroasa privelişte a strivirii unui neam întreg, cu un măreţ trecut istoric, de către un element străin, laş, dar plin de îndrăzneală! Un popor, care odinioară a făcut, de multe ori, să tremure semiluna otomană; un popor, care a văzut eşind din sânul său nişte eroi ca Mircea, Ştefan şi Mihaiu; un popor, în fine, care dealungul vârstei de mijloc a fost pavăza întregei creştinătăţi împotriva vijeliei osmanice,—a trebuit să vadă în tăcere, cum toată puterea sa de viaţă era suptă, cum întregul său pact fundamental era zdruncinat şi călcat în picioare, cum gloria-i strămoşească era batjocorită şi necinstită de tot ce a zămislit Fanarul mai josnic şi mai fioros!

Cu durerea în inimă ne amintim de acea vreme trecută, pe care nu o poţi răscoli de cât cu o mare doză de energie şi de tărie de suflet, căci ea ne-a lăsat o rană prea adâncă pentru a se putea tămădui vre-o dată. Istoria e de faţă pentru a o mărturisi şi a o ţine vecinic vie în amintirea tuturor. N'am pretenţiunea, doamnelor şi domnilor, să desfăşur aici tot martiriul îndurat de poporul român în restimpul acelui veac nenorocit, şi atât de înfiorător. Numai într'o mică şi

slabă prescurtare mă voi sili să rechem dinainte-vă o părticică din suferinţele ce a îndurat din partea elementului grec, in ajunul revoluţiunii lui Tudor Vladimirescu.

Multe neamuri sălbatice au trecut peste ţara Românească, dar nici unul n'a avut o înrâurire mai nenorocită şi mai păgubitoare asupra vieţei noastre sociale, ca şleahta fanariotă. Această înrâurire începe cu domnia lui Matei-Basarab, care aduce pe Greci pentru întâia oară în ţară, merge din ce în ce crescând şi se sfârşeşte cu zdrobirea aproape desăvârşită a elementului de baştină. Urmările ei au fost atât de spăimântătoare, că până şi oamenii străini, cari au trecut prin ţara noastră pe acele vremuri, precum şi consulii, cari au vieţuit într'însa, au rămas îngrijaţi de cele văzute. In cărţile şi scrisorile lor, ei se întrec a descrie în culorile cele mai negre starea nenorocită a ambelor principate, ajunse în cea mai mare ticăloşie. Aşa Boscovici [1]) ne spune că: „Ele ar coprinde tot ce poate face o ţară fericită, dacă nu ar fi atât de apăsate prin dări ordinare şi extraordinare, în mii de chipuri, pe cari Grecii le întrebuinţează pentru a desbrăca poporul şi a-l jupui". De altă parte istoricul Carra ne spune că, pe când era el perceptor al copiilor lui Gr. Ghica, stoarcerile nu mai cunoşteau nici o margine. Această despuiere fără seamăn îl face pe Boscovici să exclame cu durere: „Mizerabilă stare a unei ţări apăsate de Greci cu un despotism fără nume"! Nu mai vorbesc de ţipetele cronicarilor noştri, ale căror cronici sunt adevărate văi de plângeri şi de suspine. Dar cui n'a tresăltat inima de înfiorare citind jalnica tragodie a înflăcăratului patriot şi poet C. Beldiman? (1821).

Şi într'adevăr era fără seamăn ticăloşia ţărei noastre pe acele vremuri. Fiecare Domn aducea cu sine ca zestre din Fanar o droaie de Greci,—în mare parte băcani, simigii, brutari, croitori, vizitii, bărbieri,—pe care îi boierea şi le dădea slujbe.

[1]). Vezi pentru acest citat şi cele două următoare „*Istoria Românilor*", tomul V, a D-lui Xenopol, sub cap. „Tudor Vladimirescu".

Aceşti venetici, fie ca boieri, fie ca slujbaşi, se întreceau a jupui poporul, spre a se îmbogăţi cât mai iute şi cât mai mult. Toate dregătoriile erau în mâinile lor şi administraţia lor era o neruşinată prădare neîncetată a ţărei. Birurile cele mai grele se puneau peste poporul de jos şi mai ales peste ţăran, care abia mai răsufla. „Dijma, goştina, desetina, oieritu, văcăritu, prisăcăritu, vădrăritu, vinăriciu, pogonăritu, fumăritu"—iată numai câteva din nenumăratele dări, pe cari avea să le plătească ţăranul, de putea sau nu. Darea cea mare a şferturilor era însă cea mai grea, cea mai tiranică, căci ea lipsea pe ţăran până şi de ultima bucată de mămăligă sau de cea din urmă vită ce-i mai rămăsese, în urma atâtor despuieri nesfârşite. Vinăriciul, care până la C. Ipsilante se plătise 5 bani la vadră, Grecii îl suise la 120 la vadră, sumă mare pe acele vremuri. „Şi nu putea ticăloşii de ţărani", ne zice un scriitor anonim [1]) de pe la începutul veacului acestuia, „a se plăti de vinăriciu nici cu tot vinul ce avea, ci se băga prin puşcării, până ce-şi vindea din ce mai avea şi se plătea, iar care nu avea alt-ceva, îşi vindea viişoarele şi de abia se izbăvea de tirania boierilor vinăriceri".

Intru împlinirea acestor jafuri, Grecii nu se dădeau înlături de la nici un mijloc, fie cât de crud, fie cât de sălbatic. Mai fioroşi de cât pahonţii şi başbuzucii de tristă aducere aminte, ei tăiau în carne vie şi nici o schingiuire nu li se părea prea groaznică. Aşa vătaşii de plaiuri şi zapciii şi toţi strângătorii de biruri, ca să nu vorbesc de cât de slujbaşii cei mici, pentru ca să scoată dările de la sărmanii locuitori, mai vârtos în părţile de peste Olt, „îi chinuia ca tâlharii pe acei dajnici, pe unii bătându-i, pe alţii ţiindu-i desculţi pe ghiaţă în vreme de iarnă, iar alţi caţaoni îşi râdeau de dânşii, suindu-i în câte un deal, şi băgându-i în buţi goale, îi slobo-

[1]) Acest citat, ca şi toate celelalte atribuite scriitorului anonim, sunt extrase dintr'un manuscript inedit publicat în *„Revista de archeologie"* a d-lui Tocilescu.

zia de vale". Ca o ceată de lupi flămânzi, ei se aruncau fără milă asupra bietului ţăran, îl jăfuiau de tot ce avea, lăsându-l gol-puşcă dimpreună cu copiii, cari se uitau cu jale la chinurile părinţilor lor. De zeci de ori pe an se pomenea Românul apucat de dajdii, jăfuit şi schingiuit cu cruzime. Mulţi lăsau şi pământ şi casă în voia întâmplării şi fugeau de se ascundeau prin munţi şi păduri, ca să scape de urgia ce-i aştepta la ori-ce minut.

Dar ţăranul n'a fost singurul, care îndura neomeniile acestor cete nemiloase. Purtarea lor faţă cu tagma preoţească n'a fost mai omenoasă, mai ales cu clasa de jos a clerului alcătuită din Români, de vreme ce clasa de sus era alcătuită din Greci, căci gradele ierarhiei se vindeau pe bani şi se preferau Grecii. Aşa „un mitropolit grec de la 1813, ne spune un scriitor, [1]) cumpărase scaunul cu 750.000 lei şi se fălea că are să scoaţă însutit tot ce a dat, storcând mitropolia până ce nu va mai rămânea umezeală într'însa şi nici peatră pe peatră". — „De veneau niscai popi să li se jeluiască acestor venetici de păsurile lor, în loc să-i îndrepteze şi să-i mângâie, îi punea de curăţa eşitorile şi săpa în grădină nemâncaţi, până ce găsea prilej de scăpa; iar pe alţii îi da în râsul ţiganilor bucătari şi-i punea de toca cu cuţitul la făină ca la carne, zicând că este trebuincioasă pentru perişoare părintelui episcop, care era grec".

Patimile lor brutale nu se opreau numai aci. Pentru ei până şi cele sfinte erau lucruri de necinstit. Afară că întregul şi grasul venit al mânăstirilor şi eparchiilor trecea parte la muntele Atos, parte în pungile lor fără fund, ei pângăriau aceste aşezăminte scoţându-le la mezat sau mâncându-le

---

[1]) Vezi „Scrisoarea Munteanului ca răspuns la scrisoarea Moldoveanului" publicată în revista „*Biserica ortodoxă română*" an. XIII, 1889—90, p. 417 şi următoarele. Această revistă mi-a fost pusă la dispoziţie cu multă amabilitate de S. S. Părintele Bădulescu, profesor la gimnaziul din Alexandria.

banii lăsaţi de ctitori. Bisericile însăşi erau prădate şi pângărite. „Bandele de Greci, cunoscute sub numele de zavergii, au desbrăcat bisericile de odoarele sfinte, de icoanele de argint şi de aur şi de pietrele scumpe cu cari erau împodobite, au spurcat vasele sfintelor taine şi au răsturnat sfintele prestoale. Până acolo a mers nelegiuirea lor, că o căpetenie a lor prădând o biserică, şi-a uns cizmele cu sfântul mir şi a călcat în picioare artoforul, în care figurà trupul şi sângele Mântuitorului." [1])

Jaful şi despuiarea poporului muntean din partea acestor eterişti mai ales, întrece orice măsură. „Drumurile, ne spune Drăghici, se împănau cu eterişti, colindând satele după cai, arme şi hrană, ce strângeau de pe la locuitori, în cât nu ştiau oamenii în ţara lor unde s'ar adăposti ca să scape de prădăciuni şi de primejdia vieţei". Toate izvoarele timpului, de alminteri, se întrec a arăta jăfuirea cumplită a ţăranului şi a poporului de jos din partea acestor eterişti. Nu numai atentate la avere erau făptuite de ei, la cea mai mică împotrivire loviau de moarte. Când se îmbătau, ucideau pentru a-şi desmorţi mâinile. Un adevărat biciu al lui Dumnezeu se abătuse peste ţară, şi cum ne spune un scriitor de pe acea vreme, „suferinţele Românilor din partea Grecilor pana nu le poate descrie"!

„Care neam de oameni sub cer, se întreabă cu durere acelaş scriitor, e atât de strâmtorat şi impilat ca ticăloşii de Români? Care altă stăpânire se arată către supuşii ei aşa de aspră şi de silnică, de cât domnia greacă şi oamenii ei? Socotesc că apa Oltului şi a Jiului când vin mari nu potopesc din pricina ploilor, ci de mulţimea lacrimelor ce se varsă din ochii ticăloşilor Români!" [2]).

Din pricina tuturor acestor răutăţi, ideea de *grec*, în ochii poporului român, se identificase cu cea de jaf şi hoţie: pen-

---

[1]) Vezi Scrisoarea citată în „*Biserica ortodoxă română*".
[2]) Idem.

tru el, Grecul nu era om, ci mai curând o fiară sălbatecă, în ale cărei ghiare trebuia să cază pradă, mai curând sau mai târziu. Poporul răbda toate asupririle acestui element străin şi duşman, deşi pieptul său svâcnea cu putere, deşi sângele îi clocotea în vine şi întreaga-i făptură striga răzbunare. Românul e din fire bun, îndurător şi îndelung răbdător, căci el multe a avut să îndure dealungul lungei sale vieţi; vai însă de acela, care îi împinge cuţitul până în os! Glorioasele răzbunări asupra Turcilor, de care istoria noastră e plină, au fost în toate timpurile, în ochii străinilor, o dovadă de ceea ce poate Românul în vremile-i de însufleţire naţională. Ce împiedecase întotdeauna pe Turci de a preface ţara noastră în paşalîc, dacă nu frica de a aduce pe Români la desnădăjduire?....

Simţea poporul, că vremea răsculării bătuse de astă-dată, căci un veac de suferinţe şi de amaruri îi apăsa pe umeri. Prea îşi bătuse joc de dînsul asupritorii săi, prea îi călcase în picioare mândria-i naţională, fără a se gândi, că orice cruzime îşi are sfârşitul ei odată! El ar mai fi răbdat poate împilările revoltătoare ale acestui element neomenos, dacă acest element însuşi n'ar fi grăbit printr'o întâmplare hotărâtoare izbucnirea obştească a sufletelor, atâta vreme înăbuşite şi ţinute în lanţuri de fier.

Coprinşi de năprasnice visuri de neatârnare pentru ţara lor, ei, cari necinstiau şi pângăriau sfintele libertăţi ale unui popor, din a cărui sudoare se hrăniau cu atâta lăcomie, ridicase steagul revoltei în ţara românească, ca şi când ar fi fost a lor. Eteria sau zavera, sau încă băjenia sau răsmeriţa, a fost lovitura de moarte pe care şi-au dat-o ei înşişi, a fost biletul lor de înmormântare pe pământul Ţărei româneşti. Fricoşi şi laşi ca întotdeauna, ei voiau să umple cu sânge întreaga ţară, luptând în dosul unui paravan viu, care era spatele poporului român. Dar Românul nu mai voia să slujească de pavăză unor oameni cari îi storsese până

şi măduva din oase, nici să se arunce orbeşte în calea Turcilor, cari să-şi verse apoi necazul asupra lui. Şi apoi, de ce să se lupte pentru eterie, pentru această năpaste, care îl adusese la sapă de lemn? Şi de ce să-şi verse sângele, ce-i mai rămăsese, pentru o cauză străină şi necinstită? căci cum ne spune un francez Laurençon: *cette prétendue guerre n'était qu'un motif pour masquer les pillages et les brigandages...*

Faţă cu această îndoită nenorocire, un singur gând înflăcăra pe toţi, gândul de a scutura cu orice preţ jugul neomenos ce apăsa peste ei. Sângele răscoalei ferbea în inimile tuturor. Lipsia însă sufletul, care să dea viaţă acestei mişcări, lipsea omul care, pus în fruntea ei, s'o întrupeze totdeodată. Deja un ispravnic din judeţul Neamţu, anume spătarul Sturza, îndemna pe locuitorii din ocârmuirea lui să se răscoale împopotriva Grecilor, împotriva „acestor făcători de rele, cari sub cuvânt de a-şi aduce în slobozenie patria lor, ne-au robit pre noi, pricinuind în toată starea nenumărate rele şi pătimiri, cu feluri de silnicii şi prădăciuni, jafuri şi cruzimi, în cât spaima coprinzând pe toţi, s'au spart sate, târguri şi ţinuturi întregi şi număr nenumărat de oameni s'au împrăştiat, lăsând şi case şi averi; cu un cuvânt ţara întreagă s'a hrentuit; până şi cei mai întâi boieri, razimul ţărei şi părinţi a toată obştia, au fost siliţi a se împrăştia". Şi într'un avânt de însufleţire patriotică, el strigă poporului român: „Inarmaţi braţul vostru, de la cel mai mic începând, cu ori ce fel de arme aveţi: puşcă, coasă, lance, topor şi să mergem unde ne vom întâlni cu alţi simpatrioţi şi să isgonim numai decât pe tâlharii aceştia de pe pământul nostru"[1]).

Pe când în Moldova lucra cu atâtă energie spătarul Sturza pentru dezrobirea neamului său, o veste năprasnică se lăţi în judeţele de peste Olt şi de aci în întreaga ţară: „că în Gorj s'a sculat un anume Tudor Slugerul, zis şi Vladimi-

[1]) Vezi Th. Codrescu, *Uricariul* XV, p. 254, ap. Xenopol.

rescu [1]), ce fusese vătaf de plaiu, că au adunat pandurime şi oameni de pre acolo, toţi câţi erau năcăjiţi şi asupriţi de slujbaşii greci şi că a învitat pre toţi a se scula, cu mic cu mare, asupra împilătorilor, zicând că de la dânşii li se trage sărăcia şi ticăloşia". La auzul acestei veşti, o rază de scăpare luci în toate inimile româneşti, şi pentru întâia oară poate, după un veac de chinuri şi dureri, a tresăltat de bucurie întreaga Românime. Căci poporul vedea în Tudor un mântuitor al său şi numele lui fu binecuvântat de toate buzele. Pătruns în adâncul sufletului de groaza ce-i însufla trista stare a ţării, un scriitor anonim de pe acea vreme văzu, ca şi poporul, în răscoala lui Tudor, „o răzbunare a cerului, urgia lui D-zeu asupra răutăţei omeneşti", şi cu drept cuvânt strigă către D-zeu; „Doamne, Doamne! caută din cer şi vezi şi cerceteázá neamul nostru şi-l izbăveşte de robia viclenilor şi urâtorilor de oameni venetici" [2]).

Tudor era într'adevăr omul ce le trebuia ca să-i scuture de suferinţele ce îndurau, el avea toate însuşirile unui adevărat revoluţionar: o voinţă de fier, un plan hotărît, nestrămutat, precum şi o încredere oarbă în reuşita misiunii sale. Nici o putere din lume nu l'ar fi putut abate de la dânsa; el îi se dăduse cu trup şi cu suflet, şi numai moartea ar fi fost în stare să-i zădărnicească planul.

Şi Tudor era om vestit pentru firea sa energică şi voinică. Deşi fiu al poporului, mulţumită dibăciei şi vitejiei sale, el se făcuse repede cunoscut în toată ţara. Căpătase o învăţătură aleasă în tinereţe, fusese ofiţer în armata ru-

---

[1]) Tudor Vladimirescu fiul lui Constantin, poreclit Ursu, născut în comuna Vladimir, judeţul Gorjiu între 1770—1780. Vezi Tocilescu, *Ist. Rom.*, şi Xenopol, *Ist. Rom.*, Vol. V, p. 464.—Moşii lui Tudor se numiau Mitrofan ieromonach şi Rocsandra. Vezi Aricescu, *Ist. revoluţiei de la 1821*, pag. 14.

[2]) Vezi art. cit. din „Revista" d-lui Tocilescu.

sească, decorat cu medalia Vladimirului,[1]) şi ridicat la vrednicie boierească. Ceva mai târziu îi se încredinţă o dregătorie, aceea de vătaf al plaiului Cloşanilor, adică subprefect. Dar deşi ridicat la ranguri şi onoruri, Tudor nu înceta de a urî clasa asupritorilor şi de a iubi din toată inima pe ai săi, adică pe aceia din mijlocul cărora eşise, împărtăşind simţimintele şi speranţele lor. In inima lui, ca şi în a ţăranilor, fierbea o ură neîmpăcată împotriva asupritorilor neamului său şi el nu aştepta decât vremea priincioasă pentru a da semnalul răscoalei, pe care o pregătea de mult, şi a se pune în fruntea asupriţilor.

Vremea sosise. Şi Tudor începu să îndemne pe locuitorii de peste Olt a veni sub steagul său, pentru ca să lupte „împotriva acelor balauri, veri din ce neam ar fi, cari i-au înghiţit de vii....“ Atâta aştepta poporul. Din toate colţurile Olteniei şi chiar din Muntenia veniră cu grămada bărbaţi de toate vârstele pentru a se pune sub steagul eroului popular.

Această grămădire de oameni însă putea da de bănuit Porţei, iar căpetenia lor putea să treacă în ochii ei drept un răsvrătitor periculos. Pentru a nu da loc la această bănuială, Tudor trimise jalbă la Poartă, ca din partea norodului de jos, prin care o încredinţa de supunere. Intr'una din jălbi, el se plânge: „că boerii cei mari ai ţărei,[2]) unindu-se cu Domnii, pentru împlinirea intereselor lor, îngreuiau ţara cu dăjdii, cu asupriri peste asupriri, încât au rămas ticăloşii birnici mai goi decât morţii în groapă; că dregătoriile se vând celui cu bani mai mulţi, şi cari apoi, intraţi în slujbă, frig şi prăpădesc pe cei încredinţaţi lor“[3]).

[1]) Numele de Vladimirescu nu vine, cum susţin unii de la această decoraţie, ci de la comuna *Vladimir*, care este foarte vechiă, dupe cum s'a găsit în 9 hrisoave de către d-l Al. Ştefulescu, direct. scoalei prim. T.-Jiu. Cel mai vechiu hrisov e de la 1617, apoi 1736 1737, 1741, ş. a. Hrisoavele se află în muzeul judeţian al Gorjiului.

[2]) Adică Grecii.

[3]) Vezi Xenopol, *Ist. Rom.* tom., V.

In toate jălbile următoare, ca şi în această jalbă, Tudor să arătă în toată sinceritatea sa şi anume: „Poporul este apăsat neomeneşte, el vrea să se scape de apăsătorii săi“; aşa că scopul lui Tudor, la început, cum vedeţi, nu e de loc politic, ci numai social, căci nicăirea el nu zice, că s'ar fi ridicat împotriva Domnului sau a Grecilor.

E neîndoios însă că vorbind de asupritori, Tudor nu putea să aibă în vedere decât pe Greci, singurii asupritori ai poporului pe acea vreme. Ne vine totuşi greu a crede ca Tudor să fi ridicat steagul numai împotriva asupritorilor. Numai faptul, că Tudor a dat semnalul răscoalei tocmai a doua zi după moartea domnitorului Şuţu, este cea mai bună dovadă, că el să ridicase cu scopul de a desfiinţa şi domnia fanariotă, care rămăsese vacantă.

Mulţumită influenţii de care se bucura, Tudor putu într'un răstimp foarte scurt să adune împrejurul său o armată destul de mare, cu care tăbărî la Craiova. Pe fiecare zi ea se mărea prin veniri neîncetate. Firea sa cea blândă atrăgea pe toţi nemulţumiţii, pe toţi nenorociţii în jurul său. Cu ajutorul lor, Tudor alungă pe slujbaşii greci cât şi pe toţi ceilalţi apăsători, pe care îi înlocui cu Români, oameni cu simţ şi cu inimă, aleşi din popor. Totdeodată el se pregătea să meargă asupra Bucureştilor, oraşul care îi trebuia cu orice preţ întru împlinirea planului său.

Vestea răscoalei lui Tudor băgase în răcori pe toţi Grecii din Bucureşti. Fără a mai sta pe gânduri şi pentru a nu-i da timp să vie asupra Bucureştilor, ei trimeseră nişte lefegii, în mare parte haimanale şi tâlhari, plătiţi înainte pe trei luni, ca să-l prinză pe Tudor şi să-l aducă lor viu sau mort. Când aceste bande sosiră la Craiova, câteva ciocniri fără urmări avură loc între ele şi trupele lui Tudor. Cum însă el nu voia să verse sânge întru ajungerea scopului ce urmăria, se sili să atragă cu vorba bună în parte-i pe capii bandelor duşmane, pe cari îi chema la întâlniri şi le spunea pricina

dreaptă pentru care se sculase. „Eu, fraţilor, le zicea el, cu cei de neamul meu nu m'am sculat împotriva împărăţiei, ci văzând năcazul săracilor locuitori şi obidindu-mă de suspinurile lor şi privind tirănia în care îi ţinea nemilostivirea boierilor, n'am mai putut suferi şi deoparte m'am jăluit la Inaltul Devlet, iar de altă parte ca să punem mâna pe boieri, ne-am sculat cu arme.... De aceea, fraţilor, fiţi într'o unire cu noi, însă pe taină...[1]).

Vorba cea bună a lui Tudor convinse pe mulţi din ei, cari şi trecură în partea lui. Până şi o căpetenie a lor, un anume Hagi Prodan, care se îndatorase a prinde pe Tudor, se alipi de dânsul, descoperindu-i toată taina şi cuvântul ce legase cu boierii. Dar alipirea acestui bulgar Hagi Prodan, în care bietul Tudor îşi puse toată încrederea, avea să fie în viitor pricina morţei timpurii a marelui erou.

Stăpân peste Muntenia mică, Tudor se pregăteşte a merge asupra Bucureştilor. Orânduise ispravnici în toate judeţele, pusese slujbaşi români, cum aţi văzut, alungând pe cei greci, şi linişti întreaga populaţiune, pe care o scăpă de dările grele de dinainte şi de asupririle îndurate. O nouă eră începu a licări pentru nenorociţii ţărani, cari se vedeau mântuiţi de asupritorii lor. Inainte însă de a se pune pe drum, Tudor trimite Paşei de la Vidin o scrisoare, ca din partea norodului Valachiei în care se jălueşte: „Cum Domnii ţărei, dimpreună cu boerii greci şi români, uninduse cu toţii, ne-au prădat şi ne-au despoiat, în cât am rămas numai cu sufletele". Şi tot în această jalbă el roagă pe Paşă, ca să mijlocească pe la Impărăţie, ca ea să se milostivească asupra ticăloşiei noastre şi să trimită un om credincios împărătesc să vină aici în ţară, să cerceteze şi să vază nevoile ce le tragem de la aceşti *lupi nemilostivi* şi să ne facă dreptate"[2]). Şi ca întotdeauna Tudor îşi sfârşeşte jalba încredinţând pe Paşa că: „ridicarea noastră este pentru alt-ceva nici într'un chip, de

[1]) Vezi Xenopol, *Op. cit.* Vol. V. [2]) Idem.

cât numai asupra boierilor, cari ne-au mâncat dreptăţile noastre“[1]).

Cum vedeţi dar, doamnelor şi domnilor, scopul lui Tudor era de a dovedi, că el nu s'a ridicat numai de florile mărului, nici pentru împlinirea vre-unei ambiţiuni personale, ci numai binele poporului l'a îndemnat la aceasta, şi pentru a nu da de bănuit, trimetea jalbă peste jalbă la toţi cei în drept.

Ceva mai mult! El trimise o scrisoare şi boierilor Divaniţi, în care îi încredinţa de scopul curat al mişcărei sale. „De capul meu nici n'am plecat, le scria el, fără cât norodul cel dosădit şi amărât al acestei ticăloase ţări, văzând că stăpânirea sub care sunt încredinţaţi i-au adus la cea mai desăvârşită prăpădenie şi ne mai putând îndura arzimea focului, care l'au pus peste capete, cu toţii într'un gând s'au hotărât să se scoale“ [2]).

In sfârşit, ca să vedeţi şi mai bine ce pricini l'au îndemnat pe Tudor a lua armele şi cât de nobilă a fost ţinta ce urmăria, îmi iau voe a vă mai cita o singură dovadă. E o scrisoare a lui Tudor către prietinul său Nic. Văcărescu, cel trimis de caimacami pentru înăbuşirea răscoalei. Respingând învinuirea că el ar fi pricinuitorul mişcărei, Tudor zice ispravnicului: „Ci pre semne d-ta pre norod, cu al cărui sânge s'a hrănit şi s'a potolit tot neamul boieresc, îl socoteşti nimic, şi numai pe jăfuitori îi numeşti patrie, şi cum nesocotiţi că pe mine mă categorisesc numai tagma jăfuitorilor, iar pe jăfuitori îi categorisesc toate neamurile? Dar cum nu socotiţi D-voastră, că patria se chiamă norodul, iar nu tagma jăfuitorilor, şi cer ca să-mi arăţi d-ta, ce împotrivire am arătat eu asupra norodului? Că eu alta nu sunt, de cât numai un om luat de norodul cel amărât şi dosădit din pricina jăfuitorilor, ca să le fie chivernisitor în treaba cererei dreptăţilor; iar tagma jăfuitorilor, căci nu le place una ca a-

[1]) Vezi Xenopol, *Op. cit.*, vol. V, p. 472.—[2]) Idem.

ceasta, a ridicat arme de moarte asupra patriei şi a ticălosului norod"[1]).

Fireşte că nişte declaraţiuni aşa de sincere nu puteau fi pe placul boierilor. Ei se deprinsese a vedea în despoiarea ţăranului un drept al lor, aşa că mişcarea lui Tudor în ochii lor nu putea trece de cât de o mişcare tâlhărească, cu scop de a-i jăfui pe ei, şi până în ziua de azi acest nobil suflet a rămas un simplu tâlhar pentru urmaşii lor[2]). Se găsiră totuşi câţ-va boieri, români neaoşi, în inima cărora nu se stinsese încă de tot simţimântul naţional, şi cari se bucurau în taină de răscoala lui Tudor şi-i doreau izbândă. Rusiei iarăşi nu-i plăcu de fel purtarea lui Tudor, lucru foarte uşor de înţeles pentru o ţară unde iobăgia a fost şi este în floare. Ceva mai mult, Ţarul îl degradă şi-i luă înapoi medalia Vladimirului, pe care eroul nostru o câştigase cu preţul sângelui său. Şi într'adevăr cum putea ţarismul, a cărui deviză a fost în totdeauna robirea popoarelor, să vază cu ochi buni desrobirea neamului Român ? Cât priveşte pe Turci, ei se arătară la început priincioşi cauzei lui Tudor, dar bănuind mai târziu, în urma a tot felul de intrigi, că el lucrează în înţelegere cu grecul Ipsilante, pierdură încrederea într'însul.

In urma atâtor deziluziuni, oricine s'ar fi dat în lături. Tudor însă nu-şi perdu cumpătul de loc, ci urmă cu răbdare opera ce începuse : era hotărît a nu se da înapoi şi a doborî cu orice preţ toate piedicile, ce-i se vor pune în cale. Căci Tudor nu se sculase pentru sine, el se sculase pentru desrobirea unui neam întreg, ale cărui drepturi erau necinstite de o ceată de străini, şi pentru împlinirea

---

[1]) Vezi Aricescu, *Istoria Revoluţiei de la 1821*, II, p. 74, şi Xenopol *Op. cit.*, volumul V, pagina 474.

[2]) Un fost senator român, de origine grec şi stăpân al mai multor moşii într'un judeţ din ţară, vorbindu-i-se de marele erou, a strigat în gura mare că Tudor a fost un simplu tâlhar !

acestei nobile idei el se credea dator să lupte până la moarte. Tudor nu mai exista ca individ: în el se înjghebase fiinţa unui popor întreg, care aştepta de la dânsul mântuirea.

El nu ţinu dar seamă nici de ura boierilor greci, nici de dispreţul Rusiei, precum nici de îndoiala Porţei, ci merse înainte cu fruntea senină şi cu cugetul împăcat, că luptă pentru o cauză sfântă. Fără a mai aştepta răspunsurile Paşilor şi ale boierilor Divaniţi, cari nu mai veniau, Tudor părăseşte Oltenia, unde lasă pe fratele său cu 12,000 oameni ca să ţie liniştea câtă vreme va lipsi, şi porneşte spre Bucureşti cu o armată alcătuită din ţărani, panduri şi arnăuţi de ai lui Prodan. Bucureştii erau ţinta sa, căci numai în capitala Ţărei, cum am văzut, putea să zădărnicească de o parte mişcarea grecească, iar pe de alta să aducă la îndeplinire desrobirea poporului.

Vestea plecărei lui Tudor spre Bucureşti umplu fireşte de spaimă pe boierii greci. Ei începură a-şi încărca averile şi a fugi spre munţi, care încotro putea... Negustorii cei mari, închipuindu-şi că Tudor are să-i despoaie de avutul lor, se închiseră, unii prin pivniţi, iar cei mai mulţi apucase şi ei drumul spre munţi. Toţi aceşti nenorociţi, cari fugiau de groaza lui Tudor, căzură în mâinile bandelor de arnăuţi şi tâlhari cari cutreerau ţara în lung şi în lat, şi cari nu numai că-i jefuiră de toate averile dar atentară şi la viaţa lor. Cât priveşte armata lui Tudor, deşi alcătuită din felurite elemente, e vădit că ea n'a făptuit în mersul ei spre Bucureşti aproape nici o crimă, nici un jaf.

Ca toate naturile mari, Tudor avea defectul extremelor: pe cât era de bun şi de îndurător faţă cu toţi, pe atât era de aspru pentru o abatere cât de mică săvârşită în paguba cauzei sale. Scopul ce urmăria trebuia să rămâe pur şi nepătat şi Tudor n'ar fi îngăduit nimănui să-l calce cât de puţin. De aci poruncile straşnice, cari atârnau pe capetele oamenilor săi şi pedeapsa cu moarte la cea mai mică călcare a lor. Iată

de ce nu trebue să credem pe cuvânt cele ce se spun asupra jafurilor, pe cari le-ar fi făptuit oamenii lui Tudor. Şi într'adevăr era greu a se deosebi, în vălmăşeagul neorânduelilor de pe atunci, când ţara era bântuită de trupe de tot soiul, şi mai ales de zavergiii lui Ipsilant, scopurile ce nutria fie-care; aşa că nu e tocmai lucru prea din cale afară ca răscoala lui Tudor să fi fost amestecată cu a Grecilor şi să se fi atribuit trupelor sale jafurile şi fărdelegile făptuite de bandele străine.

Un singur exemplu, pe care îl împrumut de la un scriitor anonim de pe acea vreme, ne va da o idee, de felul cum înţelegea Tudor să facă a se respecta poruncile sale pe de o parte, iar pe de alta de numărul jafurilor făptuite de trupele sale. Pe drumul Bolintinului un nenorocit de pandur merse de jăfui noaptea o casă a unui ţăran; ţăranul la ziuă veni de se plânse lui Tudor, care porunci să se găsească pandurul negreşit, pe care îl şi găsiră. Adus cu toate lucrurile luate de la ţăran, Tudor le înapoiă păgubaşului, iar pe pandur porunci de-l spânzură la minut. „Ast-fel stăpânea Tudor, ne spune acel scriitor, pe pandurii lui, cari n'au jăfuit pe nimeni, şi rău unii din scriitori zic că pandurii au jăfuit: toţi nu ştiu nimic.“ [1])

In ziua de 10 Martie, opt-spre-zece zile de la răscularea sa, Tudor soseşte la Ciorogârla şi tabără aci înainte de a intra în Bucureşti. El trimite orăşenilor o proclamaţie, prin care îi încredinţează de curăţenia gândului său şi îi roagă a se ţine liniştiţi, că nu le va face nici un rău. In vremea aceasta caimacam la Bucureşti era Costache Negri. După moartea lui St. Şuţu, întâmplată la 19 Februarie 1821, Poarta numise în locu-i pe Sc. A. Calimach, care era caimacam şi peste Moldova. Părându-i-se însă fanariotului, că Moldova era mai bună la stors, el rămase acolo şi în Muntenia trimisese ca locţiitor pe Costache Negri. Puterea armată, în

[1]) Vezi artic. anonim din «Revista» d-lui Tocilescu.

număr de 2000 oameni, se găsea pe mâinile a doi căpitani ai gardei de arnăuţi: Iordache şi Sava. Cel dintâi bulgar, al doilea grec de origine şi de suflet era viclean ca şi Domnul pe care îl slujia, unul din acei Greci, ce nu înţelegea a pierde foloasele materiale, de ori-unde ar fi venit ele.

A doua zi de la proclamaţia trimeasă de la Ciorogârla, Tudor intră în Bucureşti cu 5000 de oameni, în strigătele de veselie ale mulţimei. Sava cu ai lui se retrase la Mitropolie, care era întărită. Cum însă Tudor nu voia să dea de bănuit nimănui, căci mulţi îi atribuiau scopuri ascunse, într'altele că ar fi aliatul lui Ipsilant, el puse de chemă tot norodul, precum şi pe boierii rămaşi şi pe grecul Sava, la o întâlnire, unde el spuse pe cinste că „n'a venit cu nici o răutate asupra Bucureştilor, ci numai în scop de a scăpa acest oraş de furia trupelor eteriste“. Apoi îi îndeamnă pe toţi „a îmbrăţişa cauza sa, şi mai vârtos pe boieri de a se uni cu obştescu norod, ca să înceteze ori-ce jaf şi ori-ce nedreptate ce au cercat până acum“. Mai invită pe norod „să viă sub steagul său ca el să-i scape de răspunderea dăjdiilor, cât şi de celelalte dări şi orândueli, cum şi jafurile vor lipsi cu totul, aşa că vor înţelege ei înşişi scăparea robiei întru care s'au aflat până acum“.

De mult nu mai auzise poporul nişte cuvinte atât de dulci, cari erau un balsam în suferinţele ce îndurase până atunci şi toţi erau nedumeriţi şi se întrebau cu mirare, dacă cele auzite cu urechile lor erau cu putinţă. Duioasele cuvinte ale lui Tudor înduplecară şi pe cei câţiva boeri, cari erau români, căci ei recunoscuse în Tudor un apărător al lor împotriva lui Ipsilant. Câteva zile după această întâmplare, ei îi dădură o carte de adeverire, prin care recunoşteau că pornirea dumnealui Slugerul Tudor Vladimirescu nu este rea şi vătămătoare, nici în parte fiecăruia, nici patriei, ci folositoare şi izbăvitoare, pe care ca pe unul de binele ţării voitor şi

de trebuinţă obştei norodului, l'am primit toată politia Bucureşti cu drag şi cu braţele deschise...“

Faţă cu această bună primire din partea orăşenilor, nici Tudor nu se lăsă mai pe jos. El dete aspre porunci oamenilor săi, oprindu-i de a face cea mai mică supărare orăşenilor, ci de nu, cu cumplită pedeapsă îi va pedepsi. Mai dete alte porunci prin care da voe locuitorilor, „că ori-unde vor găsi un pandur sau arnăut că jăfueşte casa cuiva, de nu-i vor putea prinde vii, slobozi sunt să-i împuşte şi morţi să-i aducă la dânsul“. Orândui şi ispravnici prin împrejurimile Bucureştilor, iar pe ispravnicul de Ilfov îl însărcină să-i îngrijească armata cu cele trebuincioase.

Pe când Bucureştii erau astfel ocrotiţi de Tudor, o ştire furtunoasă veni să turbure liniştea generală. Ipsilante, cu eteriştii lui, erau în ajun de a se azvârli asupra oraşului. De o cam dată se aşezase în Târgovişte, de strângea la oşti şi arunca la biruri peste biruri şi zaharele peste zaharele pe spinarea bieţilor ţărani. Nouă zile după venirea lui Tudor soseşte şi Ipsilante în Bucureşti şi tabără la Colentina. Spaima orăşenilor fu nemărginită, căci nu ştiau singuri ce să mai crează. La Mitropolie era Sava cu ai lui, la Cotroceni Tudor cu trupele sale, iar la Colentina Ipsilante cu eteriştii: trei armate duşmane în acelaş oraş! Bieţii locuitori, cari erau într'o mare nedumerire, pe de o parte se temeau ca să nu isbucnească vre-o luptă între eterişti şi Tudor, care să se verse peste capul lor, iar pe de alta tremurau să nu viă Turcii în ţară pentru potolirea acestor răscoale şi să-i pedepsească tot pe ei. Dar de luptă nici că putea fi vorba între Tudor şi Ipsilante, căci şi unul şi altul se îndoia de puterea fiecăruia. Afară de aceasta Tudor jurase orăşenilor, că nu va vărsa o picătură de sânge câtă vreme va fi în mijlocul lor.

Cum însă această stare de lucruri nu putea să mai dăinuiască, Tudor plănui să îndeparteze pe Ipsilant cu o vorbă bună sau cel puţin să-i afle tainele ce avea. Se duse dar cu

50 de panduri în cortul lui Ipsilante. Grecul îl primi bine, apoi îl întrebă: — Arhon Sluger, câtă oştire ai? — Am cu mine aci 13.000 de oameni şi la Craiova cu frate-meu 12.000. Grecul îl bătu vicleneşte pe umeri şi îi zise: — Bravo, Arhon Sluger! mă bucur! Atunci și Tudor întrebă pe grec: —Excelenţa-Voastră cu câtă oştire aţi venit, căci mie mi s'a zis că ai să vii cu 60.000 oştire regulată muscălească.— Nu am venit cu oştire, răspunse grecul cu înfumurare, ci am venit cu porunci. Tudor îi zise: Să vedem şi eu acele porunci. — Tu nu eşti vrednic a vedea poruncile mele! Tudor se simţi foarte atins la aceste cuvinte îndrăzneţe ale fanariotului şi se răsti la dânsul: „Dacă eu în ţara mea cu 24 mii oştire, nu sunt vrednic să văd poruncile Măriei Tale, rămâi sănătos“! In laconismul său obişnuit se zice că Tudor ar fi zis la sfârşit: „In Grecia este locul Grecilor, iar în ţara românească al Românilor“. [1])

Cu amărăciunea în suflet se întoarse Tudor în lagărul său de la Cotroceni. Ii părea rău acum de făgăduiala ce dăduse Bucureştenilor de a nu umplea oraşul cu sânge, îi părea rău, căci tocmai venise minutul de răzbunare cel atât de dorit de oamenii săi şi de dânsul. Şi ce răzbunare! O singură lovitură ar fi fost de ajuns să spulbere întreaga pleavă fanariotă în cap cu laşul Ipsilante. Dar nu! Tudor trebuia să stea cu mâinile în sân, atunci când sângele îi clocotea în vine şi când întreaga sa fire se luminase de scânteia reuşitei.

Ceva vai mult! Planul său, mărginit la început, intrase într'o fază nouă, mai largă şi mai impunătoare. De astă dată nu era numai uşurarea poporului de dările cele multe şi grele şi mântuirea lui de Grecii ce-l asupriau, care preocupa pe Tudor; răsturnarea domniei fanariote prin gonirea Domnilor greci şi deci mântuirea ţării de sub jugul lor, era acum ideea care-l mistuia. Inchis în lagărul de la Cotroceni, el chibzuia cum să aducă ideea sa la împlinire. Să-şi calce vorba dată

[1]) Vezi Xenopol, *Op. cit.*, vol. V.

Bucureştenilor, de a nu vărsa sânge sau să mai aştepte până ce s'o schimba starea lucrurilor? Singur nu ştia ce să facă.

In vremea aceasta de nehotărâre, o veste groaznică se abătu pe oraş. Turcii se pregătiau în sfârşit să intre în ţară. Prea multe neorândueli făptuise eteriştii şi toate bandele ce cutreerau ţara în lung şi în lat, pentru ca Poarta să nu se hotărască a le pune odată capăt, cu atât mai vârtos că aceşti eterişti ridicase steagul revoltei împotriva lor. Tudor, care nici odată nu lipsise de a încredinţa pe Turci de supunerea sa, trimise şi de astă dată Paşei de la Silistra o scrisoare, în care îi zicea: „Cum-că Românii nu s'au sculat împotriva Sultanului, ci în contra Domnilor greci ce vin de la Constantinopole şi jăfuesc ţara".

Intr'o Sâmbătă seara sosi şi vestea că aproape de Cernica au tăbărât peste 30 mii de Turci. Vă puteţi închipui, doamnelor şi domnilor, spaima pe care o stârni vestea aceasta în bieţii Bucureşteni. Ei credeau că toate nelegiuirile Grecilor se vor scurge pe capetele lor la intrarea Turcilor în oraş. Era o fierbere de nedescris. Cum de sigur aţi ghicit-o, viteazul Ipsilante, faţă cu primejdia ce-l ameninţa, o şterse repede la Târgovişte, spre a fi într'o poziţie mai întărită şi într'un loc mai aproape de graniţă, unde să poată găsi scăpare. Pe el îl însoţeau fireşte bulgarul Iordache şi grecul Sava, căpitanii gardei naţionale, acele două suflete mici, cari nu priveau cu ochii buni opera lui Tudor, Sava mai ales, care avea să fie trădătorul cauzei greceşti şi unealta trădărei, care va pune capăt vieţii marelui nostru erou.

In Bucureşti rămase numai Tudor. Cu greu îi venea să părăsească acest oraş, de la care aştepta toată reuşita cauzei ce întreprinsese. Dar nici de rămas nu putea, căci scopul său nu era de a se bate cu Turcii, pe cari de atâtea ori îi încredinţase de bunele sale gânduri faţă de ei. De altă parte îndurător cum era din fire faţă de popor, el se lăsă a fi muiat de rugăminţile orăşenilor şi a consulilor, care îl rugau

să plece şi să cruţe ast-fel oraşul de răzbunarea turcească. Şi Tudor plecă. El părăsi Bucureştii în ziua de 14 Maiu, o lună şi patru zile de la aşezarea sa într'însul. Il părăsi cu sufletul zdrobit şi cu presimţirea par'că n'are să-l mai revadă. Apucă drumul Piteştilor. De aci, nădăjduia Tudor să se pună în legătură cu Turcii de la Bucureşti şi la caz de înţelegere cu ei, să apuce pe la spate pe Grecii lui Ipsilante.

Trădătorul Sava, care purta de mult sâmbetele marelui erou, se folosi de retragerea acestuia, pentru a-şi aduce la îndeplinire planurile sale de răzbunare. El pârâ pe Tudor lui Ipsilante, cum că ar avea de gând în unire cu Turcii, să-l lovească pe neaşteptate. Sava lucra ca un meşter în ale intrigei; planul lui era de a scăpa de Tudor prin Ipsilante, iar de acesta din urmă prin Turci, în a căror graţie căuta să intre. Ipsilante nu stătu mult pe gânduri pentru a pierde pe potrivnicul său atât de temut. El nu putea să uite ruşinea ce-i făcuse Tudor în lagărul de la Colentina, nici scrisoarea violentă, ce o primise de la dînsul, atunci când tăbărâse întâia oară la Târgovişte şi care suna cam ast-fel: „Măria-Ta ai dat ştiri prin manifesturi, că te chiamă patria şi cum că trecătoarea îţi este la Elada ca s'o izbăveşti de sub jugul otomanicesc: apoi cum te-ai înscăunat în Târgovişte şi cu ce drept te amesteci în stăpânirea ţării şi scoţi biruri peste biruri asupra locuitorilor şi le iei vitele şi bucatele?“ Nişte asemene cuvinte energice nu puteau de cât să usture trufia laşului Ipsilante. Pâra lui Sava îi aprinse ura şi mai mult. El îşi puse în gând să-l prinză şi să-l omoare. Căpitanul Iordache, cealaltă unealtă mişelească a lui Ipsilante şi care urà de asemenea pe Tudor, fu însărcinat cu prinderea lui.

Pe când în tabăra duşmană i se pregătia moartea, marele Tudor, neştiutor de planurile nemernice ale protivnicilor săi, sta închis în lagărul de la Goleşti şi chibzuia cum ar putea, chiar cu preţul vieţei sale, să aducă la îndeplinire ideea sa cea mare.

Această idee, el ţinea ca să rămâe nepătată până în ultimul minut. Ce folos însă! Oamenii săi nu puteau sau nu voiau a o înţelege. In această privinţă ei lăsau mult de dorit. Pe de o parte ţăranii, atâta vreme asupriţi, ţineau a se răzbuna crunt pe boeri şi pe greci, impilătorii lor, pe de alta elementele străine din trupa lui Tudor, precum bulgari, sârbi, arnăuţi, elemente vecinic hrăpitoare, nu urmăriau alt scop de cât jafurile, aşa că necinstiau voinţa hotărâtoare a şefului lor. In ale sale *Lettres sur la Valachie*, scrise între anii 1815—21, pag. 14, *Recordon* ne spune referitor la aceste elemente : *Beaucoup de partisans de Tudor Vladimirescu étaient amorcés par l'appât du pillage qu'ils pensaient pouvoir faire impunément sous leur nouveau chef, dont il ne connaissaient point entièrement le caractère et les intentions.*

Nişte asemeni trupe, alcătuite aşa de felurit şi cu patimi aşa de deosebite, fireşte că nu puteau privi cu ochi buni asprimea cu care Tudor îi ţinea în frâu. Şi cum Tudor pedepsea mereu cu moartea pentru cea mai mică abatere de la poruncile sale, pentru cel mai mic jaf, el îşi înstrăina pe fie care zi mai mult dragostea oamenilor şi mai vârtos a ofiţerilor săi. Tocmai când primejdia se apropiase de el mai rău, Tudor mai prinsese pe câţi-va ostaşi şi căpitani cu fapte nelegiuite şi îi dăduse morţii. Oştirea întreagă începuse a murmura, dovadă că dragostea, care o strânsese în jurul lui se stinsese, că nemulţumirea îi luase locul şi că dacă Tudor se mai menţinea în fruntea ei era numai frica ce ştiuse a le însuflà. Cu spânzurarea căpitanului Urdăreanu, fostul său prieten, iubit şi stimat de toată trupa, Tudor îşi aprinsese ura tuturor căpitanilor şi mai ales ura lui Hagi-Prodan, bulgarul care se alipise de dînsul la Craiova. Atunci toţi îi jurară pierderea. Nimeni însă nu ar fi îndrăznit să dea lovitura din urmă eroului, căci în ochii acestei mulţimi ignorante Tudor apărea ca un colos, ca un uriaş, ce trebuia temut şi venerat. Voinţa sa de fier îi înmărmurise pe toţi, îi îngenun-

chiase şi supusese orbeşte la poruncile sale. Nici o mână nu ar fi cutezat să se ridice împotrivă-i. A trebuit să vie un laş, un nemernic de Arnăut, căpitanul Iordache, care să profite de nemulţumirea generală şi să pună în împlinire ceeace o întreagă armată cugetase numai, fără a fi îndrăznit s'o facă.

Hagi-Prodan află despre sosirea arnăutului şi îi trimete ştire să se grăbească că-i va da pe Tudor în mână. Acesta soseşte, pătrunde la Tudor cu ajutorul trădătorului şi declară eroului, că este prins, că pandurii săi nu-l mai vor. Tudor parcă se aşteptase la acest desnodământ. El nu zise nimic, ci numai eşi în balcon, şi aruncând o privire dispreţuitoare oamenilor săi, le zise: „Sângele meu asupra voastră şi asupra copiilor voştri“. Pandurii cu capetele plecate, tăcură; părea că un regret fierbinte îi coprinsese pe toţi de laşitatea comisă, dar era prea târziu. Colosul era învins. Nici un murmur nu eşi din buzele sale. Părea că nu mai simte nimic. Un dezgust adânc de laşitatea omenească şi de micimea de suflet a maselor ignorante, stăpânea întreaga-i finţă. El simţi atunci în inima-i arsă, amărăciunea dureroasă ce-ţi lasă prăbuşirea vre-unui plan gigantic, pentru a cărui realizare jertfeşti viaţa ta întreagă. Moralmente, Tudor nu mai exista. Dacă scopul măreţ pentru care luase armele era zădărnicit, atunci ce-i mai păsa de era viu ori mort. Dus la Ipsilante, acesta în laşitatea-i nemărginită, îl supuse tuturor umilirilor, apoi puse de-i tăiâ capul.

Şi astfel muri Tudor ca un martir pentru binele poporului pe care îl iubise şi căruia se jertfise. Figura lui mândră şi firea-i nestrămutată a muiat până şi inimile cele mai nesimţitoare ale oamenilor săi. Amărâţi de greşeala lor neiertată, ei nu mai voiră a trece în partea lui Ipsilante, ci preferară a se întoarce la vetrele lor, ducând în ei imaginea falnică a aceluia pe cari ei nu l'au înţeles.

Trei luni a durat aproape revoluţia lui Tudor Vladimirescu; începuse la 19 Februarie, cu moartea lui Şuţu şi se sfârşi

cu moartea eroului în ziua de 17 Maiu, trei zile după plecarea sa din Bucureşti. In răstimpul acesta scurt, câtă activitate rodnică n'a desfăşurat în serviciul cauzei pe care o îmbrăţişase, şi ce pătrundere adâncă şi minunată n'a arătat în tot întregul ei!

Ca tip de revoluţionar, Tudor este una din figurile cele mai interesante din istoria noastră. Eşit din sânul poporului într'o vreme nenorocită, el îi cunoscuse de timpuriu păsurile şi suferinţele, şi-şi simţi inima adânc rănită. Gânduri de împotrivire şi de scuturare îi zbuciumase creerul. Mântuirea ţăranului din robia străinului apăsător fu deci prima şi neîncetata sa preocupare, care îl va împinge pe calea revoluţiunii. Intrat în luptă în contra asupritorilor, de la început el şi-a dat seama că răscoala lui n'are nimic comun cu aceea a Grecilor şi că ar fi expus zadarnic ţara lui răzbunării turceşti, dacă ar fi luat parte la eteria grecească.

Cu timpul însă Tudor se convinse că mântuirea aceasta a poporului de asupritori nu va fi nici odată posibilă, câtă vreme vor exista Domni fanarioţi şi o domnie fanariotă. Eteria îi deschisese ochii, el întrevăzu prăpastia adâncă în care era să fie azvârlit poporul român de către un ciung şi laş Ipsilante şi de câţi-va grecotei cu dorul de patridă! Şi atunci, mişcarea lui Tudor intră în o nouă fază, mult mai cuprinzătoare: răsturnarea domniei fanariote şi alungarea Grecilor din ţară. Această mare idee îl munci pe Tudor până în ultimele sale momente. Nobilă şi frumoasă idee, care încolţise în inimele tuturor, dar pe care pentru prima oară cerca s'o realizeze Tudor Vladimirescu. Şi dacă mai trăia câte-va zile numai, marele nostru Tudor ar fi văzut cu ochii săi rezultatul glorios al mişcării sale: omorâtorii săi îşi căpătară răsplata meritată, iar ţara scăpă de domnia Fanarioţilor.

Ca revoluţionar, Tudor poate fi pus cu drept cuvânt, doamnelor şi domnilor, printre marii revoluţionari idealişti. Şi într'adevăr un merit foarte mare al lui este de a fi voit, îm-

potriva principiului mai tuturor revoluţiunilor, să aducă la îndeplinire cauza sa pe cale pacinică, iar nu prin vărsare de sânge. El ştia că ori-ce încercare sângeroasă va fi în dauna ţărei sale şi a mişcărei ce întreprinsese. Iată de ce îl vedem pe Tudor la Craiova atrăgând în partea sa pe adversari numai cu puterea cuvântului său, în loc de a se scălda în sângele lor, iar la Bucureşti rugând pe boieri şi norod a se uni cu dînsul şi a lupta pentru dezrobirea comună. Până şi pe Ipsilante, duşmanul său cel mai mare, el îl ocroteşte deocamdată şi nu intră în luptă cu dânsul, numai pentru a scăpa pe bieţii Bucureşteni de nenorocirile unei asemenea încercări sângeroase. Idealul lui Tudor a rămas deci nepătat până la sfârşit.

Al doilea merit al său e marea dragoste ce o avea pentru popor şi care covârşea în inima lui toate celelalte sentimente. Pentru popor se sculase, pentru dezrobirea lui voia să moară. Pe poartă n'a încetat un moment s'o încredinţeze de supunere şi de motivele ce l'au îndemnat să se ridice, pentru ca nu cumva poporul lui iubit să aibă a suferi o năvălire păgubitoare. Bucureştiii au scăpat de focul eteriei numai graţie lui Tudor, care a ferit oraşul de acea pacoste îngrozitoare. Şi tot dragostea de popor l'a hotărât, cu inima zdrobită şi poate chiar cu presimţimântul trist şi grabnic al sfârşitului său, să părăsească acest oraş pentru a-l scăpa de răzbunarea Turcilor. Căci părăsind Bucureştii, Tudor ştia foarte bine că opera-i de regenerare, începută cu atâta greutate şi sacrificii, se evapora, se stingea, de oare-ce afară din capitala ţărei nu mai era cu putinţă a o continua şi a duce la împlinire.. Dar ce era să facă ? In ignoranţa şi slăbiciunea ei, poporimea din oraş îl rugase cu lacrimi în ochi să plece, căci unde putea ea înţelege marea idee ce nutria inima revoluţionarului !—şi Tudor a plecat. Iată de ce îl vedem mai târziu pe Tudor, în lagărul său de la Goleşti, trist, abătut şi pierdut în gânduri, zile întregi chibzuind în tăcere

cum ar putea, înainte de a muri, să împlinească planul ce concepuse, de a vedea scăpat de un jug asupritor pe iubitul lui popor, pentru al cărui bine îşi sacrificase avutul şi viaţa sa întreagă.

Şi urmărind cu preţul vieţei sale împlinirea misiunii sfinte căreia se devotase, Tudor a căutat să ferească mişcarea lui de la abateri nelegiuite, căci el doria tainica îndreptare a relelor pe o cale umanitară, iar nu pe calea exceselor şi a răzbunărilor sângeroase. Acesta este al treilea merit al lui Tudor şi chiar cel mai mare, dacă luăm în seamă că mai toate revoluţiunile s'au potolit cu sânge omenesc. Idealul lui Tudor era de a dobândi printr'o manifestaţiune impunătoare dar pacinică, ceeace un altul ar fi căutat să dobândească pe calea răzbunării. Acest ideal trupele nu l'au înţeles şi de aci ruptura între ele şi Tudor. El, din fire îndurător şi blând, pedepsea cu moarte ori-ce călcare sau abatere de la scopul ce urmăria. Se poate ca această severitate a lui Tudor să fi întrecut ori-ce margine, dar cine ştie câte lupte interne n'au zbătut cugetul lui, de teamă că iertând jafurile lor, ei să nu le înmulţească şi înmulţindu-le să nu compromiţă marea operă începută cu atâtea jertfe. El ştia, că gloatele se ţin în frâu cu o mână de fier, dar el uita că gloatele sunt mai totdeauna răzbunătoare! Această severitate nemărginită dar justă, a fost şi cauza peirei sale repezi.

Da, doamnelor şi domnilor, Tudor a perit jertfă dragostei neţărmurite pentru popor, jertfă devotamentului său sublim pentru scopul măreţ şi umanitar ce a urmărit. Şi a perit cu amărăciunea în suflet, că n'a putut realiza în viaţă fiind acest frumos ideal, că n'a putut vedea înaintea morţii dezrobirea poporului pentru care se jertfise. Tudor a murit, dar opera lui nu s'a stins cu dînsul. El a fost ultima victimă a regimului fanariotic, căci pe mormântul lui s'a plămădit regenerarea poporului său, mântuit dintr'o robie seculară.

Şi într'adevăr o mişcare atât de sinceră şi de impunătoare

ca acea a lui Tudor, expresiune adâncă a unui neam întreg, care nu cerea de cât dezrobirea de sub jugul nefast al unui neam străin, a uimit până şi pe străini. Poarta a fost cea dintâi a recunoaşte, de o parte dreptatea mişcării lui Tudor şi de alta influenţa fatală şi perfidia nemărginită a elementului fanariot. Fără revoluţia lui Tudor, cererile Românilor ar fi fost nesocotite de Turci; dar când văzură, că un neam întreg pe cale pacinică cere, prin glasul unui singur om, restatornicirea vechei sale stări, ei ne-au admirat precum ne-au admirat toţi străinii de pe acea vreme; şi admirându-ne, s'au grăbit a împlini cererea noastră.

Domnia fanariotă a încetat, cea pământeană i-a luat locul. O eră de renaştere începu. Această renaştere Tudor a rescumpărat-o cu sângele său, lui i-o datorăm. Iată de ce, doamnelor şi domnilor, revoluţia lui Tudor Vladimirescu e de o însemnătate atât de mare în mişcarea noastră de regenerare, şi de ce porneşte de la dînsa o nouă perioadă în istoria neamului românesc.

CONFERINŢE

de Acelaş:

Este Viaţa o povară? Bucureşti, 1903.
Puterea Voinţei. Bucureşti, 1905.
Chestiunea feministă. Bucureşti, 1905.

Preţul: UN LEU.